

PASTEVECTVÍ V UMĚNÍ/JAKO UMĚNÍ, PASTEVECTVÍ V ŽIVOTĚ/JAKO ŽIVOT

O vydání *Pasteveckého almanachu* (2012)

Gabriela Fatková

V roce 2012 vznikla půvabná samizdatová publikace s názvem *Pastevecký almanach*. Jejím vydavatelem je Mezinárodní konfederace pastevců, organizace založená na podporu volného pastevectví v širé krajině. Konfederace je především uměleckou skupinou, a proto se kromě samotného pastevectví v terénu zabývá výzkumnou, publikační, uměleckou, literární, sociologickou a filosofickou rovinou pastevectví. Konfederace má i vlastní výstavní plochu, tzv. Zelenou plechovou boudu, což je pastevecká maringotka, na jejíchž stěnách jsou na různých happeninzích vystavována výtvarná díla. Řada instalací probíhá přímo v plenéru, kde výtvarné působení míří v první řadě na pasoucí se stádo, až v druhé řadě na lidské diváky.

V roce 2012 začala výstavní i pastevecká sezona doslova ztuha. První happening a výstava proběhly v končící zimě, kdy na Kraví hoře u Znojma probíhalo bahnění romanovských ovcí. Na konci porodů proběhl happening Zrození života, kdy se přesně v předem naplánovanou dobu, tedy v pravé poledne časného jara, zrodila tři zdravá jehňata. Součástí happeningu byla i výstava kreseb a ilustrací vzniklých přímo v útrobách Zelené plechové boudy v průběhu porodů a ilustrací Viktora Jelena, později použitých v prvním čísle Pasteveckého almanachu.

Druhou (celkově čtvrtou) událostí sezony 2012 byla výstava obrazů českého akčního umělce a spisovatele Mariana Pally, který pro potřeby výstavy poskytl své dva obrazy s názvem Pasení I. a Pasení II. [...] K výstavě nebyla tentokrát použita Zelená plechová bouda, ale obrazy byly instalovány na vřesovišti a ovce mohly jejich krásu posuzovat přímo při odpolední pastvě. Během akce bylo zjištěno, že alespoň některé z ovcí ukázaly zájem o vystavované obrazy, neboť se u nich zastavovaly a se zájmem si je prohlížely. Účast byla hojná jak člověčí, tak zvířecí.

[...] V roce 2013 představila Zelená plechová bouda jednu výstavu věnovanou makedonským pastevcům. V dokumentární reportáži jsme představili industriální pastevece z periferie makedonského Skopje (Blail 2014: 127–128).

Redakci *Pasteveckého almanachu* tvoří srbský spisovatel, básník a amatérský kynolog Issac Charalampi, makedonský novinář a etnolog Noel Carpatia, český pastevec a vizionář Jeremiáš Havranu a český pastevec Michael Blail.

Michaela Blaila znám už velkou řádku let. Dlouho jsem ho považovala za etnologa, protože všechny naše hovory se vždycky stáčely na zážitky z cest po Balkáně, pastevectví nebo ekologické hospodaření. V roce 2012 mne oslovil, zda bych mu nenapsala nějaký text o bulharských pastevcích do *Pasteveckého almanachu*. Text jsem napsala, ale hned vzápětí jsem se musela štouravě zeptat, zda by Michael nechťel almanach nechat alespoň recenzovat a udělat z něj tak „RIVovatel-ný“ výstup. To však bylo v přímé opozici k celému samizdatovému záměru almanachu. Michael mi tehdy opáčil:

Almanach je literárně-výtvarný artefakt, takže o granty ani jiné příspěvky ze státní nebo soukromé sféry nemáme zájem. Taktéž nás nezajímá, jestli to někdo někde recenzuje, nebo jestli se to někam započítává. Tvořím a píši svobodně – ostatně proto jsem si almanach vymyslel, protože akademická periodika jsou těsná jak kazajka.

Jeho slova na mne dolehla teprve, když jsem almanach vybalila z obálky. Tu knihu nenaleznete na knižních pultech, vyšla v nákladu pouhých 77 kusů a získat ji lze pouze od samotné konfederace (almanach@yahoo.com).

Almanach má nepopiratelnou estetickou hodnotu. Jen málo knížek je takových, že vás baví se na ně jen koukat nebo jimi volně listovat. Až tehdy mne napadlo podívat se na internet a zjistit, co za obor to vlastně Michael studuje. Michael získal doktorát na Fakultě výtvarných umění VUT v Brně v oboru Umění ve veřejném prostoru a umělecký provoz. Pro pochopení *Pasteveckého almanachu*, jeho roztomilého publikačního prvodíla, jsem ale nutně musela prostudovat i disertační práci, jejíž nedílnou součástí almanach je. Disertační práce se překvapivě nezabývá pastevectvím v umění nebo obrazem pastevectví v médiích, ale zločinem v umění a shodou náhod konkrétní zločin, na němž je celá práce postavena, se pastevectví týká. Jedná se totiž o reálnou vraždu malíře a pastevece v nejmenované vesnici.

Autor vychází ze současných tradic postmoderního umění, kde důraz je kladen na experiment a je spjat se skutečnou realitou a sociálním prostorem tak, že není snadné odlišit skutečný život od umění. V disertační práci se snaží z pozice umělce uchopit vraždu, která mu sama přišla do cesty, neboť se stala v jeho žitém prostoru, ve vesnici, kterou obýval, a v domě, v němž později dokonce měl možnost bydlet. Jeho umělecký koncept byl založen na vlastním vyšetřování vraždy, kdy se jako „divoký detektiv“ pustil do pátrání na vlastní pěst, nedílnou součástí je však i literárně hodnotná textová podoba disertační práce a samotného vyšetřovacího spisu, který si po celou dobu vedl.

Zatímco oponenti z řad odborníků na estetiku autorovi vytýkají malé zanícení pro pravdu, krásu či extázi, sociálního vědce musí nutně zarazit celá řada objektivistických konceptů, s nimiž text operuje. V samém jádru se text stále otáčí kolem pojmu autenticity a pravdy. Pokud si autor předsevzal, že najde „Pravdu“ o tom, co se stalo osudné poslední noci malíři a pastevcovi K., musíme se nut-

ně ptát, co je tou „Pravdou“ a jak je nám nahlédnutelná, když k dispozici máme pouhá simulakra té noci. Simulakrum je virtuální kopie neexistujícího originálu, která je však v důsledku reálnější než skutečnost. Případ vraždy malíře a pastevece K., kde jediným možným svědkem události byl potenciální pachatel-vrah, byl silně formován virtuálním obrazem této události, tak jak byl předáván sousedy v podobě fámy nebo pomluvy.

Uměleckým produktem Blailovy disertační práce ovšem není pouze vyšetřování. V konceptuální a sociálně-umělecké rovině autor usiluje o tzv. „Smíření“ místní komunity narušené ztrátou jednoho z jejích členů, které má v metafyzické rovině vézt k osvobození duše zemřelého. „Smíření“, tedy akt léčby daného společenství skrze vlastní tvorbu, pak považuje za hlavní poslání umělecké dráhy. Umění směřující pouze k tomu, aby se prodávalo a líbilo bez možnosti přesahu, je kýčem a ten autor spolu se spisovatelem Hermannem Brochem považuje za zločin v umění. Stejně jako

Karakačani

poslední kočovní pastevci Balkánů

Prvi Arvaniti koji su se naselili u ovom kraju
priznali su svoju, na obzoru civilizacije, Kerkiristinu
Kerkiristinu, koja je bila i jedna od najstarijih
na Balkanu. Oni su se naselili u ovom kraju
koje je bilo, onkraj čirna, kao i opasni, i to je
Balkani koji su se naselili u ovom kraju.

v umění kýč zabíjí hodnotu, v životě musí být smrt jedince, která je také rovna ne-hodnotě, vyvážená hodnotou. Tu představuje „Smíření“ v podobě výstupu pozůstalých na Sluneční horu, kde spolu s autorem věnovali kolektivní vzpomínku jak malíři a pastevci K., tak pastevci Kasparu Grunn Weberovi, který byl v daném místě v 17. století mučen a upálen, neboť byl místním společenství shledán zodpovědným za silný mráz, který v oblasti poškodil stromy a vinnou révu.

Zde už se lehce začínáme dotýkat sociálně a kulturně zajímavého tématu, a to ambivalentní a proto potenciálně nebezpečné postavy pastevce v kontextu zemědělských populací. V lidových představách je pastevce, a to zejména pokud se pohybuje se stády volně krajinou, na rozdíl od usedlých zemědělců vystaven nebezpečným vlivům ničivé přírody, žije mimo dosah sociální kontroly vesnice se zvíraty a nikoliv s lidmi, je v kontaktu s kočujícími cizinci, zbojníky a obecně lidmi na okraji společnosti. Žije na pomezí přírody a kul-

tury nebo lidského a zvířecího světa. V důsledku izolace od osvojeného prostoru vesnice, kde vládne světlo a řád, bývá asociován s tmou, zlovolnými přírodními silami a nemocí. Není překvapením, že v případech přírodních katastrof nebo působení zlé magie (uhranutí, zlostné oko apod.) byl za způsobenou škodu nejedenkrát perzekuován právě pastevce.

A tím se již obloukem vracíme k hlavnímu tématu pasteveckého almanachu. Na prvních stránkách autor píše za všechny pastevce ovcí a koz, jež se coby mizející druh stávají muzejními exponáty namísto jejich stabilního místa v péči o krajinu. Nesmrtelný archetyp pastevce se zde stává základem kapitoly „Pastevecký manifest“.

Až nebude pastýřů, nebude stád.

Až nebude stád, nebude světa.

Až nebude světa, nebude člověka.

Smrt pastýřů bude i smrtí člověka.

(Citát z Arkádských svitků, 700 před příchodem Krista)

Ačkoliv se celý almanach má vztahovat k pastevectví jako fenoménu, setkáváme se zde s opačnou tendencí než v klasické sociální a kulturní antropologii. Pokud si chceme přečíst klasické antropologické práce o pastevectví (např. Khazanov 1984 a Salzman 1980), zjistíme, že se jedná o geograficky velmi specifické studie. Zabývají se hlavně oblastí severní Afriky nebo západní a střední Asie. Evropské pastevectví jako by neexistovalo nebo není dostatečně populární látkou pro tyto jinak komparativně zacílené publikace. V pasteveckém almanachu je evropské pastevectví ve svých pestřích kontextech naopak akcentováno, s velkým důrazem na balkánský prostor.

První tematická sekce knihy je nazvána „Balkán“ a obsahuje tři texty. Jeden se zabývá bulharskými Karakačany a druhý tragickými osudy makedonských pastevců extrahovanými z makedonských tištěných médií. Ve třetím textu Michael Blail přibližuje dílo Ludvíka Kuby a jeho význam pro výtvarné umění, slavistiku i etnomuzikologii. Text je doplněn tematickým úryvkem, kde Kuba živě, jakoby barevným štětcem na plátně, reprodukuje své zážitky s hercegovskými pastevci.

Následuje oddíl knihy věnovaný pasteveckým psům, kde se spolu opět snoubí odborný vhled, praktické zkušenosti a literární obrazy psů doprovázejících stáda. V úvodním textu se dozvíme

o původu, vzhledu a výcviku pasteveckých plemen: Opět je zde rámcem výkladu evropský prostor a důraz je kladen hlavně na oblast Balkánu a Středomoří. Následují tematické ukázky z děl tureckého spisovatele Orhana Pamuka a srbského básníka Issaca Charalampioho týkající se psů nejen pasteveckých, ale i pouličních, kteří neodmyslitelně utvářejí kolorit balkánských měst.

Další kapitola knihy je zasvěcena řezníkům, protože porážka je nezbytnou součástí pastevecké profese. Jedná se v podstatě o dva obsáhlé rozhovory s českým ovčákem Žukem o intimní atmosféře porážky, vztahu ke zvířatům a cestě, jak se klidně porážce vlastních zvířat naučit. V druhém rozhovoru zase řezník Sulejman popisuje porážku halál. Nacházíme se zhruba v polovině knihy a doposud pevné členění do kapitol se nám začíná fragmentarizovat. Následuje ještě jedna větší souborná kapitola nazvaná „Pastevctví mimo zákon“, kde najdeme texty o městském guerillovém pastevctví, vztahu valašských pastevců ke zbojníkům a pastevcích a banditech v Sardinii, které zachytil ve filmové tvorbě Vittorio De Seta. Texty jsou široce interdisciplinárně rozkročeny. Myšlenkově se rozbíhají na poli obvykle nárokováném historií, etnologii, literárními a filmovými vědami, folkloristikou či sociologií. Zaobírají se nejen popisem

vlastních pasteveckých strategií nebo událostí, ale i literárními a filmovými obrazy, slovesným i obrazovým folklórem či ideovými základy jednotlivých hnutí.

Ve zbylých textech se setkáme s výběrem z La Fontainových bajek nazvaným „O psech, vlčích a pastevcích“, studií o slovenských lidových hudebních nástrojích používaných pastevcí, překladem článku finského etnologa Lennarta Lundmarka o Sámech ve Švédsku, s povídkou o pasení stáda od Michaelova školitele spisovatele a výtvarníka Mariana Pally a poté celkem nesourodě se zbytkem knihy působícím překladem marocké legendy o pirátovi a mořské panně, na něž navazuje bez jasné vazby jednostránkový popis radikální environmentální organizace Sea shepherds (Pastevci moří), která se snaží přímou akcí sabotovat lov velryb. Logo této organizace je variací znaku pirátů s lebkou, jen místo zkřížených hnátů je v logu trojzubec a pastýřská hůl. Pastýř je v této ikonografii opět archetypálním protipólem, tentokrát nikoliv zemědělců, ale lovců a rybářů. Knize nelze upřít jakousi rozvolněnou asociativní logiku seřazení jednotlivých textů, tato logika ovšem není zcela kompatibilní s obvyklou a fixovanou strukturou odborných textů. Na druhou stranu – kde jinde si tuto asociativně-estetickou strukturu textu může autor dovolit, když ne v undergroundové samizdatové publikaci, která nečerpá žádnou podporu z veřejných zdrojů.

Na samý konec musím zmínit text poslední, a to 12stránkový pastevecký komiks „Ovčáci posvátných stád“, který almanach přímo propojuje s popisovanou disertační prací, neboť jeho autorem nebyl nikdo jiný než malíř a pastevec K., jehož úmrtí je centrálním motivem celé Blailovy doktorské práce.

Použitá literatura

- Blail, M.** (2014). *Umění/zločin, zločin/umění*. Disertační práce obhájená na FAVU VUT, dostupné z https://www.vutbr.cz/studium/zaverecne-prace?zp_id=77490.
- Khazanov, A. M.** (1984). *Nomads and the outside world*. University of Wisconsin Press.
- Salzman, C. P.** (1980). *When Nomads Settle*. Praeger.

Fotografie

V článku použity motivy a ukázky z *Pastýřského almanachu*

Úvodní fotografie: Motiv z obálky almanachu

Rozhovor s dr. Michaelem Blaiem

(zakladatelem Mezinárodní konfederace pastevců, redaktorem *Pasteveckého almanachu*, pastevcem a hráčem na kaval)

GF: Mohl bys nám přiblížit, co chystá v blízké budoucnosti Mezinárodní konfederace pastevců?

MB: Všechny síly směřujeme k dokončení *Pasteveckého almanachu* číslo dvě, na jehož vydání usilovně pracujeme již třetí rok. S jeho dokončením souvisí i má zimní cesta do Makedonie. Potřeboval jsem dokončit rozhovor s hráčem na kaval prof. Draganem Dautovským, položit mu poslední tři otázky. Jelikož mi neodpovídal na emaily, vypravil jsem se za ním letošní zimu osobně. Může se to zdát, že je to zbytečné trmácení, ale právě dokončení tohoto rozhovoru mi ukázalo nenahraditelnost osobního kontaktu. Poprvé za tu dobu jsem nabyt pocitu, že *Pastevecký almanach* překračuje stín prvního čísla. Do Makedonie jsem s sebou vzal i dvě fotografie, které jsem před několika lety zakoupil v místním vetešnictví – fotografie pastevců, které jsem chtěl do knihy použít, ale chyběly mi k nim jakékoliv informace. Nejenže jsem potřebné informace získal, ale zároveň se mi otevřely dveře do etnografického muzea, kde jsem objevil legendárního fotografa Blagoju Drnkova, autora jedné z oněch fotografií. A pastevecké fotografie Blagoji Drnkova by se v budoucnu mohly stát dalším kamenem případné spolupráce s lidmi v Makedonii. Jako Mezinárodní konfederace pastevců bychom rádi iniciovali a snad i vydali monografii tohoto umělce, jež by byla zaměřena výlučně na pastevectví.

Kromě toho jménem Mezinárodní konfederace pastevců buduji archiv výtvarných reprodukcí, fotografií a grafik s tematikou pastevectví. Zimní čas tedy často trávím v antikvariátech po celé zemi, na burzách starých pohlednic i v digitálních archívech. Staré grafiky a ilustrace třídím, katalogizuji a opatřuji je základními informacemi, a to nejen digitálně, ale především fyzicky. U obzvláště zajímavých kusů se pouštím i do jejich restaurování. Nejnověji mě nejvíce zaujaly ilustrace pastevců z francouzských Pyrenejí z 19. století a též jsem se v poslední době zaměřil na reprodukce, kde jsou pastevcí zachyceni hrající na hudební nástroje.

GF: Tím se dostáváme k hudbě. Co tě přivedlo ke hře na kaval? Je to sice relativně jednoduše konstruovaný nástroj, ale s nesmírně složitou technikou nátisku, to si žádá velkou trpělivost a podporu...

MB: Kaval jsem si pořídil hned při prvním pobytu v Makedonii, když jsem se z kláštera vracel domů. Jedna z motivací byla i ta, že je kaval považován za pastevecký nástroj. Ale začal jsem hrát až po čtyřech letech, neboť až tehdy – při své třetí cestě do Makedonie – jsem ke kavalu našel i učitele. Oslovil jsem prof. Dragana Dautovského, jenž vyučuje hru na tradiční makedonské nástroje na hudební fakultě, a ten mi doporučil svého studenta Roberta. I když jsem absolvoval pouze pár lekcí, stačilo mi to k tomu, abych věděl, jakým způsobem z kavalu dostat čistý tón a osvojil jsem si i základy prstokladu. Nicméně mi učitel citelně chybí, s ním byl progres skutečně cítit.

Michael Blail (nar. 1980 v Žatci)

studia:

Bc. – obor Humanistika (ZČU Plzeň)

Mgr. – Environmentální studia (FSS MU, Brno)

PhD. – Umění ve veřejném prostoru a umělecký provoz (FAVU VUT, Brno), školitel: doc. Marian Palla

V současné době žije s rodinou u Znojma.

profese: pastevec

Hraje na kaval, často chodí do biografu, kde kromě artových filmů vyhledává i pokleslé sci-fi a westerny. Víno nepije, pivo ano, ale oproti dřívějšímu málo a kvalitní. Opravuje vesnický dům. Nikdy nebyl mimo Evropu, v mládí dlouhá léta stopoval – téměř po celé Evropě. Žil delší dobu ve Španělsku (Aragon) a v Makedonii. Ač žil v klášteře, není křesťan.

K hříšným zálibám radí sledování televizních fotbalových přenosů a návštěvy vesnické fotbalové ligy – nicméně televizi nevládní. Poslední dva roky se věnuje lukostřelbě. V roce 2012 obsadil druhé místo v místním turnaji o pohár Robina Hooda.

Příležitostně píše fotbalové kritiky.

Pravidelně jezdí na Mezinárodní festival dokumentárních filmů Jihlava.

Za ústřední informační bod považuje knihovny, nikoliv internet.

Knihy čte pouze v papírové verzi.

Na kaval ale hraju v podstatě jenom na pastvě a nedovedu si představit, že bych hrál s někým v nějakém hudebním tělesu. Prostor je pro mě zásadním atributem hudby, stejně jako skutečnost, že zvuk kavalu na pastvině je neamplifikovaný. Asi bych o sobě neřekl, že jsem hudebník nebo muzikant, kaval je pro mě jakýsi stavovský odznak pastevectví a skrze něho se snažím své profesi dát nový význam a přesah. Loňského roku jsem se začal učit noty, neboť jsem si potřeboval zapsat melodii, která mně při pastvě proletěla hlavou. A skrze noty jsem objevil novou dimenzi hudby. Přehrál jsem si píseň Dzanguritca a Mališevsko a nedovedl jsem dlouho pochopit, že ta změř do té doby pro mě nesrozumitelných znaků dala vzniknout velice pozoruhodným skladbám, které navíc mohl před stovkami let složit nějaký balkánský pastevec. V současné době studuji arabskou a osmanskou hudbu, která mi otevřela nové horizonty a možnosti hraní na tento starobylý nástroj. Kaval vnímám především jako komunikační prostředek s jinou dobou a jinými kulturními sférami, snad jako jakýsi stroj času mající schopnost přenášet duši člověka do víru dávno zaniklých civilizací. Samotná hudba je pro mě v podstatě vedlejší, i z toho důvodu, že je pro mě nejdůležitějším zvukem zvuk ticha.

GF: Co bylo impulsem, který tě zavedl do Makedonie? Byl to spíš zájem o pastevectví, nebo architekturu Skopje?

MB: Je to už řada let, co jsem se pěšky vydal na Balkán. O existenci země s názvem Makedonie jsem před cestou neměl ani potuchy. Dozvěděl jsem se o ní teprve v Srbsku, v horách na východě Srbska, když jsem u ohně náhodou či prozřetelností osudu narazil na makedonského psytrancového aktivistu Igece. Původně jsem chtěl Makedonii pouze projet, avšak hned první noc mi místní zločinci uloupili všechny věci, včetně batohu a spacáku. Zůstal mi jen klarinet a věci, které jsem měl na sobě. Blížila se zima a tak jsem se rozhodl v Makedonii zůstat, neboť jsem tuto krádež považoval za znamení, které je třeba následovat. V Makedonii jsem zůstal téměř rok. Nejprve několik měsíců ve Skopje, potom jsem se na zimu přesunul do kláštera Treskavec, kde mě přijal za svého spolubratra bratr Kalist a kde jsem pobýval do následujícího jara. Od té doby se na Balkán a především do Makedonie pravidelně vracím.

Před dvěma lety jsem pobýval ve Skopje studijně, v rámci své doktorandské stáže jsem zkoumal odkaz Kenza Tangeho, jenž byl ústřední personou ob-

novy Skopje po ničivém zemětřesení v roce 1963. V tu chvíli jsem netušil, že právě architektura se stane ústředním tématem a hybatelem současného života v této metropoli. Dnes již bohužel mohu konstatovat, že genius loci města Skopje, jenž byl i ve světovém kontextu nepochybně zcela unikátní, byl v posledních několika letech nenávratně zničen. Ani zemětřesení v roce 1963 nenapáchalo ve městě i duších jeho obyvatel takové škody jako současný politický a podnikatelský establishment, který každým dnem vymazává městskou historii a dohnal zemi do slepé a velmi temné ulice. Atmosféra v současné Skopje, jehož fyzickou podobu v současné době definuje obskurní projekt Skopje 2014, je velmi ponurá a neveselá. Z veřejného prostoru zmizel úsměv a do ulic i mezi zdi domovů se vkradl strach ze slov i vlastních myšlenek.

GF: Jsou nějaké regiony, kam se v Makedonii rád vracíš?

MB: Nevím, lze-li říct, že se do Makedonie vracím rád. Spíše mě tam táhne jakýsi podivný magnetismus, vnitřní potřeba, jež má nevědomý, iracionální základ. Z Makedonie se vždycky vracím fyzicky i psychicky naprosto vyčerpan a s pokřikem „už nikdy více...“. Nicméně už za Bělehradem, v okamžiku, kdy vlak překoná řeku Dunaj, začnu sprádat plány na další výpravu.

GF: Mezinárodní konfederace pastevců pořádala výstavu o makedonském industriálním pastevectví. Mohl bys nám o tom říci něco bližšího?

MB: Na podzim leta páně 2012 jsem se na periferii města Skopje setkal s pastevcí ovcí a krav, kteří pásli svá stáda v nehostinné krajinně prostoupené továrnami, skládkami a dálnicemi. Z těchto několika setkání vznikla i reportáž, která bude publikována v Pasteveckém almanachu. Toto setkání podnítilo můj další zájem o studium pastevectví a industrie, tedy zkoumání toho, kde se tyto dva světy střetávají. A vznikl celý soubor textů a fotografií, který se tomuto tématu věnuje a jenž bude patřit k ústředním tématům čísla.

Zmíněná výstava fotografií se uskutečnila asi před dvěma lety v naší pastevecké galerii Zelená plechová bouda. Čas od času uspořádáme nějakou skromnou výstavu pro účely estetické osvěty našeho stáda. A fotografie jsem použil při loňské slavnosti Shánění, které pořádáme s ostatními pastevcí a ovčáky na konci pastevecké sezóny. Výstava či letmá prezentace se týkala makedonského pastevectví a byla předzvěstí knihy, která snad již brzy spatří světlo světa.

Michael s klarinetem
na nádraží ve Skopje

GF: Sleduješ na svém každodenním životě fúzi středoevropských a balkánských vlivů? Zapojil/přijal jsi do své každodennosti něco „balkánského“?

MB: Ano, život v Makedonii mě ovlivnil v mnoha věcech. Začal jsem třeba při vaření kafe používat džezvu, to je asi téměř každodenní vliv. Z Balkánu jsem si přivezl těch džezev asi dvacet. Jednu jsem dokonce našel v jedné rozstřílené vesnici v Bosně. Je na ní napsáno příznačně Made in Jugoslavia a tato džezva stála na počátku mého zájmu o tento důmyslný a zde neznámý nástroj. A u vaření bych mohl zůstat. Jelikož jsem v klášteře působil jako kuchař, promítá se makedonská kuchyně i do přípravy jídel zde. Celkem často dělám např. tavče grafce a bohužel musím poznamenat, že na zbylé makedonské speciality se zde nedostává surovin. Pokud mám mluvit vyloženě o fúzi, tak tu asi nejlépe reprezentuje použití nástroje jménem tolčnik. Použil jsem tento nástroj a technologický postup při přípravě makala ze sušených paprik, ale jelikož zde nejsou sušené papriky, nahradil jsem je čerstvým hrachem. A tato fúze mě asi potěšila ze všeho nejvíc, neboť vzniklo něco zcela nového, co v sobě neslo nejen stopy Balkánu, ale zároveň se do tohoto jídla promítla i duše našeho kraje.

Po příjezdu z Makedonie jsme s mou ženou Ivanou zavedli slávu na počest naší pastevecké maringotky. Líbilo se mi v Makedonii, že každý dům má svého svatého a že na den tohoto svätce se dělá v domě slavnost na jeho počest. Patronem naší maringotky se stal Sv. Jovan Šanghajský, s jehož odkazem jsem se setkal v klášteře Treskavec a jehož ikonu nám věnoval bratr Kalist. Tedy už

několik let vždy druhého července slavíme tento den, jenž nabyl nového významu v okamžiku, kdy se nám narodil syn, jenž nese jméno Ámos Jovan.

Letos bych rád do pohybu uvedl další ze zajímavých makedonských zvyků. Je jím hostina na hrobě zesnulého. Tento zvyk je v balkánských zemích tradicí údajně již po tisíciletí a pro mě osobně představuje zcela nový a v mnohém radikální vztah ke smrti a k mrtvému. Cítím z něho skutečnou úctu a respekt k těm, kdož zde již nejsou, čímž je zároveň vzdáván hold životu samotnému.

GF: Tvoříš teď něco ty sám? Na čem aktuálně pracuješ a na co se můžeme těšit?

MB: Téměř veškeré úsilí je spojeno s *Pasteveckým almanachem*, neboť sbírám materiály i pro případné třetí, čtvrté a snad i další vydání. Ale mám rozpracovaných několik věcí, které jsou na něm nezávislé. Jednou z nich je obsáhlá literární reportáž *Betonové město*, v níž shrnuji své pátrání po odkazu betonového císaře Kenza Tangeho ve Skopje. Již několik let sepisují i pohádky (*Příběhy psa Kedlubny*), které mám v podstatě dokončené. V neposlední řadě mám rozepsáno nepřehledné eseje na téma pastevectví. Již delší dobu mám například rozepsán esej s názvem *Nevěrný pastevec* v červených kalhotách, v němž analyzuji enigmatický obraz Pietera Brueghela *Unfaithful shepherd* nebo esej *Hledání Arkádie*, jehož ústřední otázkou je, co je Arkádie nebo co by Arkádie měla být a je-li její existence možná v současné době. Některé eseje jsou zároveň přetvářeny do přednášek a i když jsem byl z akademické půdy v podstatě exkomunikován, snažím se

v předávání mých znalostí a zkušeností pokračovat, i když přiznávám, že značně neschůdnými cestami.

GF: Mohl bys nám přiblížit obsah chystaného Pasteveckého almanachu číslo dva?

MB: Almanach číslo dvě bude otvírat soubor textů o pastevcích indiánského kmene Navaho. Kromě historiografické studie od americké etnoložky Marshy Weisiger se nám podařilo získat i fotografie současných Navahů-pastevců od amerického fotografa Michaela Benanava a v digitálních archívech jsem našel text z počátku 20. století od amerického kreslíře N. C. Wyetha. Z makedonské části bych zmínil především rozhovor s hráčem na kaval Draganem Dautovským a obrazový doprovod od fotografa Blagoji Drnkova. Černým koněm je jednoznačně soubor textů o industriálním pastevectví, jež čtenáře nepochybně zbaví pohledu na pastevece a pastevectví jako na nějakou idylicko-vergiliovskou zkamenělinu. Sešly se nám i dva texty pojednávající o magických praktikách – jeden je z pera španělského etnologa Pabla Gonzálese a druhý od tebe. Profesi čísla se tentokrát stali střihači ovcí a pak je v knize dalších několik textů například o italských kočovných pastevcích, surrealistickém pasteveckém hnutí z jihu Francie či minutová hra od Zeno Kaprála o Kainu a Ábelovi.

Na závěr nutno dodat, že *Pastevecký almanach* stále vzniká v undergroundovém duchu. Celé fungování naší konfederace je financováno pouze z pastevecké mzdy, což možná mnozí budou považovat za nemožné, ale je to tak. Dále především díky vstřícnosti mnoha spisovatelů, básníků, překladatelů, výtvarníků, editorů, grafiků a korektorů, kteří do almanachu přispěli za nejistý příslib jednoho budoucího výtisku, se tak v jeden celek skládá dílo, jež je poctou pastevcům všech časů a míst.

GF: Jaké máš ohlasy na *Pastevecký almanach* číslo jedna? Měla kniha další vývoj?

MB: Těší mě, že ohlasy byly pozitivní, ale důležitá je především konstruktivní kritika, neboť jen ta, přestože je těžké ji přijmout, vás může posunout dále. Naštěstí ve mně univerzitní vzdělání vypěstovalo celkem silnou kritickou reflexi vlastních textů. I z toho důvodu jsem si vědom, že spousta věcí v jedničce by v současné podobě už do knihy neprošla. Tedy pokud se budeme bavit o vývoji, pak je to jednoznačně větší důraz na kvalitu všech složek knihy, tedy nejen obsahovou, ale i grafickou a knihařskou. Koncepce ale zůstává stejná, tedy nahlížení na figuru pastevece ze všech možných úhlů a per-

spektiv. Osobně jsem asi nejvíce zvažoval zařazení akademických textů, které překládáme z různých jazyků, neboť přes jejich informační a faktografickou kvalitu se velice často setkávám s ne příliš kvalitní literární stránkou textů. Dokonce bych mohl říci, že spousta velice nadějných akademických studií je doslova odbyta. Je na nich vidět, že jsou psány ve spěchu, a dokonce mi i připadá, jako by jejich autoři dopředu tušili, že je nikdo nebude číst. I to je důvod, proč jsem opustil akademickou půdu, neboť jsem nikdy nepochopil, proč by se literární jazyk a vědecká odbornost měly vylučovat.

Přemýšlím tedy, neměl-li by být v případných dalších číslech almanachu kladen důraz více na experimentální a literární texty, i když si na druhou stranu myslím, že i akademické studie mají v knize své místo. Mohu říci, že koncepci almanachu i styl mého psaní výrazně ovlivnili právě akademičtí vydědenci – americký filosof a básník Hakim Bey a etnobotanik a básník Dale Pendell. Právě tyto dvě významné postavy alternativního myšlení naší doby manifestují, že věda a poezie spolu mohou koexistovat v jednom jediném prostoru. Dale Pendell dokonce považuje vědu za podskupinu poezie, s čímž se lze ztotožnit pouze v případě, stojíte-li mimo oficiální struktury vzdělávání a publikování. Chcete-li psát svobodně a od srdce, je vám univerzitní dráha zapovězena. ■

